

УДК 37.036:070.422

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ

Дяченко М.Д.

Класичний приватний університет

Стаття присвячена проблемі науково-методичного забезпечення розвитку творчих здібностей майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки. Розкрито сутність понять «творчі здібності журналіста» й «журналістська творчість», висвітлено наукові підходи до процесу розвитку творчих здібностей майбутніх журналістів, визначено методи та форми творчої самореалізації студентів.

Ключові слова: журналістська творчість, майбутній журналіст, професійна підготовка, розвиток, самореалізація, творчі здібності, формування.

Постановка проблеми. Сучасні реалії потребують активізації розвитку особистості кожного представника ЗМІ, формування творчої індивідуальності майбутнього журналіста, здатного вільно орієнтуватися в усіх сферах людського життя й бути компетентним з широкого кола питань. Без творчого підходу до підготовки майбутніх журналістів неможливо очікувати, що серед

них з'явиться справжній професіонал. Здатність до публіцистичної творчості – одна з основних рис журналістського професіоналізму й конкурентоспроможності. Тому розвитку творчих здібностей студентів-журналістів має приділятися належна увага у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням журналістської творчості та розвитку

творчих здібностей майбутніх журналістів присвячені наукові розвідки українських (В. Гоян, В. Здоровега, В. Лизанчук, І. Михайлин, І. Чемерис, Ю. Шаповал та ін.) й зарубіжних (З. Вайшенберг, А. Бобков, Р. Бухарцев, О. Дорошук, Н. Дрок, С. Корконосенко, М. Кім, Г. Мельник, В. Олешко, Дж. Пулітцер, А. Тепляшина, О. Чернікова та ін.) журналістикознавців. Учені дотримуються думки, що професійна журналістська творчість потребує спеціальної підготовки, а високий рівень професіоналізму забезпечується здібностями, розвинутими у процесі професійної освіти.

Специфіка професійної підготовки фахівців для ЗМІ пояснюється складністю журналістської творчості. Як стверджує С. Виноградова, «журналістика пронизана творчістю: співробітникові ЗМІ доводиться приймати рішення в конкретних умовах, деколи спростовуючи схеми, що раніше стійко існували і в соціальній практиці, і в суспільній свідомості, та не вкладаються в рамки нашого щоденного досвіду» [1, с. 47]. За словами І. Михайлина, «поки спеціальність «журналістика» не буде визнана творчою професією, очікувати на істотні зрушення в журналістській освіті марно» [2, с. 73].

Як зазначає український журналістикознавець Ю. Шаповал, специфікою творчості журналіста є й те, що «життя надиктовує свої методи роботи. Скільки журналістів – стільки методів роботи. Всі по-різному працюють. Творчість не підлягає ніяким обмеженням» [5, с. 78]. Журналіст, незалежно від свого таланту і глибини розуму, повинен упродовж усього життя самовдосконалюватися, постійно працювати над розвитком творчої індивідуальності, власного авторського стилю, застосовувати творчий підхід до вирішення професійних завдань, до виконання журналістських функцій. Це і є журналістська творчість.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Але, не зважаючи на численні дослідження творчих здібностей і засад професіоналізму в царині журналістикознавства, доводиться констатувати, що в контексті педагогічних досліджень ще недостатньо уваги приділяється вивченню проблеми розвитку творчих здібностей майбутніх журналістів, дослідженню процесу формування й розвитку творчої особистості студента-журналіста як архітектора і творця власного професіоналізму.

Тому **метою статті** стало розкриття сутності понять «творчі здібності журналіста» й «журналістська творчість», висвітлення наукових підходів до процесу розвитку творчих здібностей майбутніх журналістів, визначення методів і форм освітньої діяльності студентів, що сприяють збагаченню досвіду їхньої творчої самореалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри інтенсивний розвиток інформаційних технологій, що пронизують усі сфери суспільного життя, журналістика все ж таки повинна залишатися творчою професією, оскільки, за словами І. Михайлина, «поки спеціальність «журналістика» не буде визнана творчою професією, очікувати на істотні зрушення в журналістській освіті марно» [2]. Творчість журналіста полягає не тільки в літературних здібностях при створенні публіцистичного твору чи іншого інформаційного продукту, але й у творчो-діяльнісному ставленні

до навколишньої дійсності, до виконання професійних завдань, у фахово свідомій позиції при формуванні громадської думки та організації конструктивного суспільного діалогу тощо.

Відтак формування та розвиток у студентів творчих умінь, комунікативних здібностей, що допоможуть визначитися і діяти в несподіваних, протирічних умовах, а також виховання прагнення до саморозвитку є одним із завдань професійної підготовки майбутніх фахівців ЗМІ. Адже, як зазначав Г. Олпорт, особистість – не стільки завершений продукт, скільки процес [3].

Загалом навчальна діяльність майбутніх журналістів повинна мати креативний характер, оскільки це є необхідним для їхньої майбутньої професійної діяльності. «Задатки творчої діяльності притаманні будь-якій людині. Прояви творчих здібностей варіюють від великих і яскравих талантів до скромних і малопомітних, але сутність творчого процесу – однакова для всіх» [4, с. 286].

Формуванню творчого досвіду майбутніх журналістів сприяє введення до навчального плану індивідуальної роботи викладача зі студентами та дотримання «творчої пропорції» [2], конструювання спеціальних педагогічних ситуацій, які створюють умови для творчого підходу до їх вирішення, стимулюють творче мислення, адже навчання творчості відбувається головним чином на проблемах, уже вирішених суспільством; творча співпраця студентів і викладачів, створення майстер-класів, відкриття творчих лабораторій, експериментальних майданчиків; розробка системи нестандартних методів навчання, зокрема ділових ігор, під час яких кожен студент-журналіст міг би розвивати власний творчий потенціал, формувати свою творчу індивідуальність, саморозвиватися і самовдосконалюватися, що особливо важливо для майбутньої професійної діяльності у журналістиці.

Так, наприклад, під час практичних занять з дисципліни «Літературна праця журналіста» можна використовувати такі форми роботи: написання журналістської мініатюри з використанням усіх із запропонованих слів (наприклад: відповідальність, чесність, обов'язок, громадянська позиція, свідомість, журналіст, сумління, допомога, гуманізм, діалог, толерантність, привітність, емпатійність, порядність, надія, злагода).

Індивідуальні завдання з дисципліни «Літературна праця журналіста» для самостійної роботи майбутніх журналістів спрямовані на саморозвиток складників творчого потенціалу (зокрема, творчого мислення, здібності бачити проблему та генерувати ідеї, творчого підходу до розв'язання завдань тощо):

- прокоментувати журналістську доцільність використання літературних художніх тропів у трьох публікаціях художньо-публіцистичних жанрів (текст публікації та періодичне видання – на вибір студента);

- написати журналістський твір (пейзажну замальовку, есе) з використанням художніх тропів, пояснити їх значення в тексті;

- написати журналістський текст з використанням літературних прийомів, які є доречними для публіцистики;

- написати портрет сучасника (портретна замальовка, портретний нарис);

– написати коментар з вираженою позицією автора (тема – на вибір);

– написати рецензю на книгу одного із сучасних українських письменників (на вибір), на одну з театральних вистав;

– написати текст з використанням прийому значущої деталі;

– написати творчі роботи (жанр – на вибір) на запропоновані теми: «Журналістика: творчість чи ремесло?», «Осінь сльоза», «Політ кленового листочка», «Щоб побачити райдугу – треба пережити дощ», «Сонячна посмішка», «Промені щастя», «Крила н (Н)адії», «Наодинці з совістю», «Усмішка твоя – єдина, очі твої – одні», «Життя іде, і все без коректур...», «Герої ХХІ століття», «Духовна основа нації», «Патріотизм у сучасному розумінні», «На пульсі часу», «Творчість як життя цінність», «Творчий потенціал журналіста», «Принцип бумерангу», «Шлях до самовдосконалення», «А віз і нині там...», «Під лежачий камінь вода не тече», тощо.

Враховуючи необхідність цілеспрямованої підготовки викладачів, які проводять навчальні заняття й організують позааудиторну роботу з майбутніми журналістами, а також зважаючи на відсутність психолого-педагогічної підготовки у більшості викладачів щодо цілеспрямованого розвитку творчих здібностей майбутніх журналістів пропонується проведення психолого-педагогічного семінару «Професійно-творче освітнє середовище».

Тема 1. Сутність понять «творчість», «творчі здібності» «творча особистість журналіста», «професійно-творче освітнє середовище».

Тема 2. Роль професійно-творчого середовища в освітньому процесі ВНЗ.

Тема 3. Компоненти професійно-творчого освітнього середовища: суб'єктний, соціальний, просторово-предметний, ціннісний.

Тема 4. Освітнє середовище як відкрита, інтегративна, динамічна система.

Тема 5. Творча співпраця та духовна взаємодія викладачів і студентів у навчально-виховному процесі та позааудиторній роботі.

Тема 6. Імпровізоване поле діяльності в межах професійно-творчого освітнього середовища.

Тема 7. Організація творчої проектної діяльності студентів в умовах творчого освітнього середовища.

Тема 8. Формування творчої індивідуальності майбутніх журналістів крізь призму професійно-творчого освітнього середовища.

Тема 9. Саморозвиток та самовдосконалення студентів в умовах професійно-творчого освітнього середовища.

Тема 10. Збагачення студентів досвідом творчої самореалізації як одна із функцій творчого освітнього середовища.

Створення педагогічно комфортного, творчо-професійного освітнього середовища, максимально наближеного до журналістського, є основною умовою для розвитку творчих здібностей майбутніх журналістів та їхнього професійного творчого самовираження у процесі фахової підготовки.

Розвиток творчих здібностей майбутнього журналіста, вважаємо, не може бути відірваним від формування у студента професійної культури спілкування, вдосконалення техніки моно-

логічного й діалогічного мовлення, чому найбільша увага приділяється під час навчальних занять з дисципліни «Дикція та орфоепія». Найефективнішими формами роботи, що одночасно впливають на розвиток творчих і комунікативних здібностей майбутніх журналістів, можна вважати: написання доповідей, їх виголошення під час семінарів; складання питань для інтерв'ю та його проведення під час імпровізованих зустрічей з відомими сучасниками; написання власних інформаційних повідомлень і їх дикторське озвучування під час занять; створення сценаріїв авторських передач і їх презентація; імпровізація спонтанних бесід в уявній теле/радіостудії; складання власних вправ для покращання дикції (з використанням загальновідомих) і проведення мовленнєвих тренінгів у студентській групі під час занять з дисципліни «Дикція та орфоепія».

Ефективною формою розвитку асоціативного мислення майбутніх журналістів є виконання завдань, пов'язаних зі створенням образів, що виникають на основі асоціації (це може бути прослуховування записів симфонічної музики і синхронне написання замальовок (пейзажних, портретних), нарисів, сценаріїв до теле/радіопередач тощо).

Завдання викладача – розкрити й цілеспрямовано розвивати творчі здібності майбутнього журналіста. Приклади творчих занять на розвиток образного мислення: написати мініатюру (замальовку, есе, сатиричну замітку тощо), використовуючи всі слова/частину слів із запропонованого переліку: вересень, синява, літня жінка, срібло волосся, спогади, радість життя, сонячне сяйво, фарби райдуги, краплі дощу, червона намистина горобини, життєвий шлях, стежка долі, сумлінна праця, синівська вдячність, подвиг матері...

Процес розвитку творчих здібностей майбутнього журналіста – неможливий без нестандартних видів навчальної діяльності: інтерактивна лекція; дискусія, дискусійна платформа; семінар-інтерв'ю; випуск студентської газети; студентські блоги; індивідуальні й колективні навчально-творчі завдання; завдання на конструювання журналістських ситуацій; створення та публічний захист творчих проектів тощо.

Проектно-технологічна, перетворювальна діяльність – це спосіб розвитку самостійності, творчого підходу до вирішення проблем, втілення креативних ідей у процесі створення оригінального інформаційного продукту, творчого пошуку, в процесі якого студенти оволодівають алгоритмом творчої діяльності, вчать самостійно збирати, обробляти й аналізувати інформацію, інтегрувати та застосовувати раніше набуті знання і вміння, досягати бажаних практичних результатів. Ефективним способом формування проектно-технологічної культури майбутніх журналістів є включення їх у практичну творчу проектно-технологічну діяльність під час практичних і семінарських занять із професійно орієнтованих дисциплін: «Літературна праця журналіста», «Планування й розробка радіопрограм», «Планування й розробка телепрограм», «Журналістська майстерність», «Теорія і методика журналістської творчості», «Ведучий телепрограма», «Ведучий радіопрограма» тощо.

Робота над проектами у творчій лабораторії дозволяє студентам збагатитися досві-

дом творчої діяльності, здобути нові знання, вміння, навички, яких при традиційних методах навчання досягти не можна. Студентський журналістський проект передбачає можливість нестандартного вирішення професійних завдань, проведення самостійних досліджень, розвитку творчих здібностей майбутніх журналістів; сприяє творчій взаємодії між студентами; формує основу журналістського професіоналізму. Студентам пропонуються індивідуальні та колективні проекти, оскільки професійна діяльність вимагає від журналістів уміння і працювати в творчій групі, і створювати власні тексти, сценарії тощо. Метод групових проектів дає можливість розвивати творче мислення у процесі висловлення ідей, порівнювати власні думки з думками інших та оцінювати їх, розвивати культуру професійного діалогу, вдосконалювати навички спілкування у групі та вміння чути й розуміти інших. У процесі створення групових проектів зростає творча активність усіх учасників, відповідальність кожного перед колективом за результати спільної роботи.

Важливу роль відіграє оформлення, презентація та захист проектів із використанням мультимедійних засобів, що підтверджує рівень сформованості інформаційної культури у майбутніх журналістів.

Переваги методу проектів: 1) сприяє розвитку вмінь самоорганізовувати самостійну роботу, творчо мислити, орієнтуватися в новій ситуації, бачити проблему і знаходити шляхи її вирішення; 2) підвищує мотивацію навчальної творчої діяльності, інтерес до нових знань, про-

фесійних умінь та навичок; 3) сприяє виявленню природних творчих здібностей студентів та формуванню професійно-творчих якостей і розвитку їхніх креативних здібностей; активізує вироблення нових підходів до професійної підготовки майбутніх працівників ЗМІ; спонукає студентів до творчого самовдосконалення.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Отже, професійна освіта – це не тільки підготовка студентів до професійного життя, але й саме життя. Підготовка майбутніх журналістів у сучасних умовах повинна мати творчий характер і бути спрямованою на успішну професійну самореалізацію кожного учасника педагогічного процесу, а оволодіння стандартом освіти – це лише умова життєвого і професійного самовизначення студентів. Не заперечуючи важливості й актуальності інформаційних технологій, вважаємо професією журналіста творчою, адже, за нашим переконанням, журналістське ремесло і творчість мають перебувати в органічному, гармонійному, взаємозбагачувальному зв'язку.

У процесі фахової підготовки майбутніх журналістів необхідно формувати у них творчий підхід до майбутньої професійної діяльності, глибокі спеціальні знання, літературний хист, здатність виживати в умовах ринкової економіки, оперативність, конкурентоспроможність. Не зважаючи на численну наявність і різноманітність підходів до розвитку творчих здібностей особистості студента, наразі ще відсутня чітка система методів підготовки майбутніх журналістів до постійного творчого саморозвитку, що відкриває перспективи подальшої роботи над цією проблемою.

Список літератури:

1. Виноградова С. М. Слагаемые журналистской профессии / С. М. Виноградова // Основы творческой деятельности журналиста: Учебник для студ. вузов по спец. «Журналистика» / Редактор-составитель С. Г. Корконосенко. – СПб.: Знание, СПбИВЭСЭП, 2000. – 272 с.
2. Михайлин І. Л. Журналістська освіта і наука: підручник / І. Л. Михайлин. – Суми: Університетська книга, 2009. – 336 с.
3. Олпорт Г. Становление личности: Избранные труды / [Пер. с англ. Л. В. Трубицыной и Д. А. Леонтьева]; под общ. ред. Д. А. Леонтьева. М.: Смысл, 2002. – 462 с.
4. Педагогіка вищої школи: Словник-довідник / Упорядник О. О. Фунтікова. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2007. – 404 с.
5. Шаповал Ю. Г. Феномен журналістики: проблеми теорії / Ю. Г. Шаповал. – Рівне: Роса, 2005. – 248 с.

Дяченко М.Д.

Классический приватный университет

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ БУДУЩИХ ЖУРНАЛИСТОВ

Аннотация

Статья посвящена проблеме научно-методического обеспечения развития творческих способностей будущих журналистов в процессе профессиональной подготовки. Раскрыта сущность понятий «творческие способности журналиста» и «журналистское творчество», освещены научные подходы к процессу развития творческих способностей будущих журналистов, определены методы и формы творческой самореализации студентов.

Ключевые слова: журналистское творчество, будущий журналист, профессиональная подготовка, развитие, самореализация, творческие способности, формирование.

Dyachenko M.D.
Classic Private University

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF FUTURE JOURNALISTS

Summary

The article deals with scientific and methodological support of development of creative abilities of future journalists in training. The essence of the concepts «creativity of the journalist» and «journalistic creativity», lit scientific approaches to the process of development of creative abilities of future journalists, defined the methods and forms of creative self-realization of students.

Keywords: journalistic creativity, the future journalist, training, development, self-realization, creativity, formation.